

РІШЕННЯ
РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ДФ 95.081.2026
ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Здобувачка ступеня доктора філософії Лефтерова Олена Іванівна, 1995 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2018 році Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, отримала ступінь магістра за спеціальністю 081 Право.

З 2018 року навчається в аспірантурі Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (4-й рік навчання, очна (вечірня) форма, бюджет), успішно виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право» підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 95.081.2026, утворена наказом ректора Одеського національного університету імені І. І. Мечникова МОН України, м. Одеса від «25» лютого 2026 року № № 22/ОД, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради Андрія СМІТЮХА - доктора юридичних наук, професора, проректора з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензентів:

1. Стелли МОРОЗОВОЇ – кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
2. Арини СВЯТОШНЮК – кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Офіційних опонентів:

1. Лариси КРАСИЦЬКОЇ – доктора юридичних наук, професора, завідувача відділу науково-правових експертиз Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України.
2. Катерини ГЛИНЯНОЇ – кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»,

на засіданні «2» квітня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право ЛЕФТЕРОВІЙ Олені Іванівні на підставі публічного захисту дисертації «Визначення походження дитини в міжнародному приватному праві» за спеціальністю 081 Право.

Дисертацію виконано в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова МОН України, місто Одеса.

Науковий керівник: Людмила ТОКАРЧУК – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, декан економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису,

виконаного українською мовою. У дисертації містяться нові науково обґрунтовані результати дослідження, які виконують наукове завдання, що полягає у формуванні концепції правового регулювання визначення походження дитини в міжнародному приватному праві як комплексного правового явища, що охоплює колізійне регулювання, міжнародні стандарти та гарантії визначення материнства та батьківства, а також дослідження законодавчого регулювання визначення походження дитини у країнах з різними правовими системами і шляхів уніфікації та гармонізації норм щодо визначення походження дитини з іноземним елементом.

Уперше сформульовано авторську дефініцію «визначення походження дитини», обґрунтовано концепцію визначення походження дитини в міжнародному приватному праві; аргументовано ознаки, притаманні правовому регулюванню визначення походження дитини в міжнародному приватному праві; визначено форми, у яких може виражатись іноземний елемент у правовідносинах, що виникають при визначенні походження дитини; на підставі порівняльно-правового аналізу виявлено ключові особливості та підходи до визначення походження дитини у країнах різних правових сімей: романо-германській, англосаксонській, релігійного права та змішаній з домінуванням звичаєвого права; обґрунтовано необхідність доповнити частину 1 статті 65 Закону України «Про міжнародне приватне право» і запропоновано внести зміни до частини 1 статті 24 проєкту закону «Про застосування допоміжних репродуктивних технологій» № 13683 від 22 серпня 2025 року. Удосконалено: комплексну правову характеристику терміну «походження дитини»; визначення обсягу права дитини знати своє походження (знати своїх батьків); пропозиції до змісту майбутньої Конвенції про транскордонне батьківство, що перебуває на стадії розробки під егідою Гаазької конференції з міжнародного приватного права; аргументацію, що для ефективного захисту інтересів дитини у правовідносинах, що виникають при визначенні походження дитини за наявності іноземного елемента, доцільним є застосування принципу захисту слабкої сторони правовідносин (дитини), а тому належить застосувати той правопорядок, що є найбільш сприятливим у даних правовідносинах для забезпечення інтересів дитини. Дістали подальшого розвитку: теза про те, що визначення походження дитини є одним із способів захисту прав дитини і має слугувати забезпеченню найкращих інтересів дитини; підстави виникнення правових колізій та конфліктів окремих юрисдикцій; систематизація колізійних прив'язок (відсилок до права, що належить застосувати) при визначенні походження дитини; дослідження впливу воєнного стану, активних бойових дій та тимчасової окупації території України країною-агресором на визначення походження дітей, які народжуються під час війни та на тимчасово окупованих територіях.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є достовірними, аргументованими та належним чином обґрунтованими. Наукові результати, представлені в роботі, є особистим теоретичним і практичним внеском здобувачки. З аналізу змісту тексту дисертаційної роботи варто зробити

висновок про відсутність ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень академічної доброчесності, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаної дисертанткою роботи.

Авторські висновки та пропозиції, обґрунтовані у дисертації, можуть бути використані у науково-дослідницькій, нормотворчій, правозастосовній сферах, а також у навчально-методичній роботі та навчальному процесі. Дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), та оформлена згідно з вимогами наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Здобувачка має 18 наукових публікацій за темою дисертації, з них: 5 – статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 13 – тези доповідей в збірниках матеріалів наукових конференцій:

1. Лефтерова О.І. Міжнародно-правове забезпечення реалізації права дитини на інформацію про власне походження. *Правова держава* № 33 (2019), с. 194-199. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2019.33.162052>

2. Лефтерова О.І. Колізійне регулювання визначення походження дитини, народженої в «міжнародному» шлюбі. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство*. 2019. — Т. 24. Вип. 2(35) с. 23-33 DOI [https://doi.org/10.18524/2304-1587.2019.2\(35\).185895](https://doi.org/10.18524/2304-1587.2019.2(35).185895)

3. Лефтерова О.І. Визначення походження дитини в країнах романо-германської правової системи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Випуск № 05, 2025, частина 1. С. 232-238. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.1.40>

4. Лефтерова О.І. Визначення походження дитини у країнах загального права: правові презумпції та судова практика. *Нове українське право* №4, 2025. С. 239-247. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.4.30>

5. Лефтерова О.І. Визначення походження дитини на тимчасово окупованих територіях України: вплив міжнародних стандартів захисту прав дитини. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО*. Випуск 92 (2025) частина 1. С. 431-438. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.61>

6. Лефтерова О.І. Застосування строку позовної давності для визначення походження дитини в судовому порядку: аналіз законодавства та практики ЄСПЛ. *Другі економіко-правові студії : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених* (10 жовт. 2019 р., м. Одеса) / ОНУ ім. І. І. Мечникова, ЕПФ; відп. ред. А. В. Смітюх. Одеса : Фенікс, 2019. 177 с. 56-58.

7. Лефтерова О.І. Презумпція батьківства в законодавстві України та деяких зарубіжних країн. *«Перші економіко-правові студії» : мат. наук.-практ. конф. молодих вчених* (7 березня 2019 р., м. Одеса) / відп. ред. А. В. Смітюх ; ред.кол.: А. В. Левенець, О. О. Нігрєєва, О. М. Савастєєва [та ін.]. Одеса : Фенікс, 2019. С. 12-15.

8. Olena Lefterova. Cooperation between Ukraine and Georgia in the child's rights protection under Article 8 of Convention on the Rights of the Child. *The First Annual Conference "Challenges of Modern Public Law"* June 23-25, 2023. Batumi, Georgia.

9. Olena Lefterova. The Best Interests of the Child Principle as Applied in the European Court of Human Rights Case Law. *International conference "Democracy, rule of law, and protection of human rights in the European Union". Jean Monnet Chair "The European Union's fundamental values: Democracy, Rule of Law and Protection of Human Rights"* September 29-30, 2023. Batumi, Georgia.

10. Лефтерова О.І. Захист права дитини на збереження ідентичності на тимчасово окупованих територіях України: міжнародно-правовий аспект. *Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень : збірник матеріалів Міжнарод. наук. конф. / за заг. ред. П. В. Горінова ; Навчально-науковий інститут права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 23 квітня 2024 р.). Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 399 с.*

11. Лефтерова О.І. Визначення походження дитини у рішеннях Європейського суду з прав людини: дотримання балансу інтересів. *Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи: матеріали XXIII Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції* (26 квітня 2024 року). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2024. 248 с.

12. Лефтерова О.І. Щодо значення походження дитини в контексті дотримання гарантованих їй прав. *Національні та міжнародні механізми захисту прав людини : зб. матеріалів круглого столу* (м. Кам'янець-Подільський, 25 черв. 2024 р.) / МВС України ; Нац. акад. правових наук України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. конституц. і міжнар. права ф-ту № 4. – Кам'янець-Подільський : ХНУВС, 2024. 327 с.

13. Lefterova Olena. Convention on the Rights of the Child principles applied on child's right to birth registration. *Перспективні напрямки наукових досліджень, CXIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. м. Чернівці, 31 травня 2024 року. 428 с.

14. Lefterova Olena. Birth registration and child's right to preservation of identity: international aspects. *ICON-S Georgia II Annual Conference "Georgian Public Law and the Challenges for the European Integration"* 28-29 September 2024. Tbilisi, Georgia.

15. Лефтерова О.І. Докази у справах про визначення батьківства: судова практика українських судів та ЄСПЛ. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»* № 44 (жовтень, 2024), с. 280-290.

16. Лефтерова О. І. Концепція «child's origin» у міжнародному праві. *Збірник тез доповідей студентів, аспірантів та здобувачів – учасників 81-ї звітної конференції Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, присвячений 160-й річниці університету. Секція економічних і правових наук* (Одеса, 22–24 квіт. 2025 р.) / відп. ред. О. В. Побережець ; ред. кол.: Л. Є.

Борисова, Н. В. Добровольська, М. А. Кіріліна та ін. Одеса : Олді+, 2025. С. 40–43.

17. The Concept of Intentional Parenthood in International Law: Prospects for Legal Recognition. *Тринадцяті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 30 травня 2025 р.) / упоряд. А. Л. Святошнюк ; відп. ред. В. І. Труба. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова ; економ.-прав. ф-т. Одеса : Астропринт, 2025. 204 с

18. Лефтерова О.І. Походження дитини та юридична ідентичність в умовах воєнного часу: міжнародний досвід. *Актуальні проблеми здійснення та захисту прав та інтересів дітей у приватних правовідносинах в умовах воєнного стану*: зб. наук. пр. / за ред. С.Д. Гринько. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. 236 с.

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

Рецензент Морозова Стелла Євгенівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені рецензентом зауваження:

1. У розділі 3 автор побіжно і не критично розглядає проєкт оновленого ЦК України, а саме книги «Сімейне право» та «Міжнародне приватне право». Під час захисту автору роботи доцільно висловити свою позицію щодо новел проєкту книги другої «Право особисте» ЦК України щодо врегулювання репродуктивних прав, права на донорство, визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій і дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій одиницями матер'ю чи батьком.

2. На с. 158 дисертації автор зазначає: «Варто підкреслити, що чинний СК України не надає дефініції поняттям «материнство» та «батьківство...». Слід зауважити, що не завжди є виправданим унормування дефініцій відповідних понять. Особливо це стосується тих випадків, коли йдеться про загальновідомі поняття за своїм змістом. Або ж з іншого боку, коли йдеться про наявність спірних положень (у доктрині і в юридичній практиці) у визначенні тих чи інших понять. У доктрині і практиці «материнство» і «батьківство» застосовуються як щодо біологічних батьків, так і щодо соціальних (наприклад, щодо усиновлювачів, а також батьків, чия дитина народилась за допомогою ДРТ без залучення їхнього біологічного матеріалу).

Рецензент Святошнюк Арина Леонідівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені рецензентом зауваження:

1. Дисертантка дійшла висновку, що за наявності колізій у регулюванні визначення походження дитини за участі іноземного елемента найбільш поширеним є застосування закону громадянства дитини або батьків/одного з

них (с. 144 дисертації). Водночас для ефективного захисту інтересів дитини у таких правовідносинах дисертантка наголошує на необхідності застосування принципу захисту слабкої сторони правовідносин (дитини), а тому вважає необхідним застосування того правопорядку, що є найбільш сприятливим у даних правовідносинах для забезпечення інтересів дитини. Постає питання, чи є обґрунтованим відступ від традиційних колізійних прив'язок, зокрема закону громадянства дитини або її батьків, на користь застосування правопорядку, який визнається найбільш сприятливим для дитини, з огляду на те, що такий підхід може ускладнювати забезпечення правової визначеності, передбачуваності правозастосування та стабільності сімейних правовідносин за участю іноземного елемента?

2. Одним із висновків дисертації є теза, що походження дитини від батьків може ґрунтуватися як на біологічному, так і на соціальному зв'язку між дитиною та батьками, що дозволяє застосовувати цей термін і у випадках усиновлення, народження дитини за допомогою допоміжних репродуктивних технологій. Чи є обґрунтованим поширення поняття «походження дитини» на випадки, що ґрунтуються виключно на соціальному, а не біологічному зв'язку між дитиною та батьками, зокрема при усиновленні або застосуванні допоміжних репродуктивних технологій, з огляду на те, що у доктрині сімейного права України традиційно це поняття пов'язується саме з встановленням біологічного батьківства або материнства, тобто, наявністю кровного споріднення?

3. Зважаючи на високу дискусійність питання транскордонного сурогатного материнства в Україні, як і законопроекту «Про застосування допоміжних репродуктивних технологій» № 13683 від 22 серпня 2025 в цілому, постає питання щодо обґрунтованості запровадження у законопроекті фактичної заборони транскордонного сурогатного материнства для іноземців, з огляду на те, що такі обмеження можуть водночас звужувати репродуктивні права осіб та не усувати повністю ризики виникнення правових колізій.

4. Провівши власний аналіз поняття «походження дитини», дисертантка дійшла висновку, що походження дитини є елементом ідентичності дитини, що має визначальне значення для формування дитячої особистості. Разом з тим, у роботі бракує аналізу змісту поняття «ідентичність дитини» та елементів ідентичності дитини, що закріплені у статті 8 Конвенції ООН про права дитини.

Опонент Красицька Лариса Василівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу науково-правових експертиз Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України. Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. Потребує уточнення погляд дисертантки щодо того, на рівні закону чи на рівні законодавства мають встановлюватися основні положення щодо визначення походження дитини, зважаючи на те, що поняття «законодавства» значно ширше за змістом, ніж поняття «закону».

2. Достатньо спірним є висновок дисертантки, що держава є учасником сімейно-адміністративних правовідносин в адміністративній процедурі

визначення походження держави. Вбачається, що держава має певні позитивні зобов'язання, спрямовані на забезпечення захисту прав дитини, матері, батька, проте учасником правовідносин щодо визначення походження дитини вона не стає. Відділи державної реєстрації актів цивільного стану є юридичними особами, які є самостійними учасниками правовідносин, мають свою правосуб'єктність, тому в адміністративних відносинах щодо державної реєстрації народження фізичної особи та її походження саме вони є учасниками цих правовідносин, а не держава.

3. Потребують додаткової аргументації положення дисертації щодо оскарження батьківства. Так, дисертантка зазначає, що «зважаючи на те, що походження дитини є підставою для виникнення взаємних прав та обов'язків батьків та дітей, регулювання встановлення та оскарження батьківства також має здійснюватися за допомогою альтернативної колізійної норми (с. 200 дис.)». У цьому контексті потребує пояснення вживання терміну «оскарження батьківства», зважаючи, що загальноприйнятим в національній правничій науці є вживання терміну «оспорювання батьківства».

4. Підтримуючи в цілому пропозицію дисертантки, що «доцільним є створення прозорої процедури отримання інформації про походження для дітей, які перебувають у державних закладах опіки, прийомних сім'ях або були усиновлені», не можна погодитися з тим, що «потребує розробки мережа спеціалізованих служб чи центрів, що надаватимуть допомогу у пошуку батьків та забезпечуватимуть доступ до відповідних відомостей» (с. 204 дис.). Вбачається, що додаткова розробка мережі спеціалізованих служб чи центрів не сприятиме захисту прав дитини на одержання інформації про своє походження.

5. Потребує уточнення в контексті дії закону у часі висновки дисертантки, що «визначення походження дитини можливе шляхом державної реєстрації народження дитини органами РАЦС, шляхом ухвалення судового рішення про визнання/встановлення факту батьківства або материнства, і рішення про оскарження батьківства або материнства» (с. 212 дис.). Зважаючи на те, що з позовом про встановлення батьківства, якщо дитина народилася до 1 січня 2004 року, може звернутися сама повнолітня дитина, то, відповідно, йдеться про ухвалення судового рішення про встановлення батьківства, а не про визнання батьківства.

Опонент Глиняна Катерина Михайлівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія». Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. Чи є обґрунтованим віднесення правовідносин, що виникають при визначенні походження дитини, до сімейно-адміністративних, зважаючи на те, що їх зміст і правові наслідки насамперед належать до сфери сімейного права, а участь державних органів може розглядатися лише як процедурний елемент реалізації приватноправових відносин?

2. Авторка наводить визначені Комітетом ООН з прав дитини у Загальному коментарі № 5 (1994) загальні принципи, які мають застосовуватись при тлумаченні та імплементації всіх інших положень Конвенції ООН про права

дитини. Зважаючи на це, постає питання, чи не створює застосування принципу забезпечення найкращих інтересів дитини при вирішенні спорів про визначення її походження ризику порушення балансу між правами та законними інтересами інших учасників відповідних правовідносин (зокрема батьків або держави), і яким чином у практиці ЄСПЛ забезпечується справедливе узгодження інтересів усіх учасників, особливо, у випадках, коли національні суди посиляються на застереження про публічний порядок як підставу для відмови у задоволенні позовів?

3. Дисертантка досліджує зміст колізійних прив'язок, що відсилають до права, яке належить застосувати при визначенні походження дитини, у тому числі народженої за допомогою допоміжних репродуктивних технологій. Водночас, у науці сімейного права наявні пропозиції науковців (зокрема, Р. А. Майданика, О. В. Розгон), що для вирішення колізій при визначенні походження дитини, народженої за допомогою сурогатного (замінного) материнства, необхідним є використання спеціальної колізійної прив'язки «право держави здійснення процедури сурогатного материнства (місце імплантації ембріона)». На думку дисертантки, чи має місце застосування колізійної прив'язки «право держави здійснення процедури сурогатного материнства (місце імплантації ембріона)» для вирішення колізій, що виникають при визначенні материнства та батьківства щодо дитини, народженої за допомогою транскордонного сурогатного материнства? Як зазначена колізійна прив'язка співвідноситься із запропонованою дисертанткою прив'язкою «право, яке має тісний зв'язок із відповідними відносинами і якщо воно є більш сприятливим для дитини»?

4. Досліджуючи зміни у законодавчому регулюванні визначення походження дитини з 2014 року внаслідок окупації території України, ведення бойових дій, а згодом і повномасштабної військової агресії, дисертантка зазначає, що український законодавець, усвідомлюючи важливість належного встановлення та державної реєстрації походження дітей, народжених на тимчасово окупованих територіях або у районах ведення бойових дій, здійснив низку послідовних законодавчих кроків, спрямованих на врегулювання відповідних процедур та забезпечення реалізації прав таких дітей. Постає запитання, чи можна вважати вжиті законодавцем заходи достатньо системними та ефективними для забезпечення своєчасної реєстрації походження дітей, народжених на тимчасово окупованих територіях або в умовах воєнних дій, з огляду на існуючі практичні труднощі з підтвердженням фактів народження, доступом до державних органів та визнанням документів, виданих на таких територіях?

Голова Смітюх Андрій Володимирович – доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна, без зауважень.

Здобувачка надала обґрунтовані відповіді на висловлені зауваження опонентів і рецензентів, а також на інші запитання та показала високий

науковий рівень в ході дискусії. Зазначені зауваження не впливають на основні наукові висновки та загальне позитивне враження від дисертаційної роботи.

Результати відкритого голосування:

Подано голосів – п'ять,

«За» – 5 (п'ять) членів ради;

«Проти» – немає;

«Утримались» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 95.081.2026 Одеського національного університету імені І. І. Мечникова присуджує Лефтеровій Олені Іванівні ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

02.04.2026

Андрій СМІТЮХ